

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: РЕЖИМ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ

ШВЕЦЬ Олена Андріївна - студентка Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

КАНЦІР Володимир Степанович - доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

DOI:10.32782/NP.2020.2.11

В статті розглянуті питання використання такої сучасної технології в кримінальному процесі як відеоконференція, зображена варіативність трактування поняття «відеоконференція», «відеосвязь» в законодавствах різних країн та особливості їх застосування на практиці. Розглянуті аспекти правової регламентації проведення процесуальних дій в режимі відеоконференції в період карантину, з метою протидії поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19).

Ключові слова: відеоконференція, відеосвязь, дистанційне досудове виробництво, дистанційне судопроизводство, процесуальні дії в режимі відеоконференції на період карантину.

Постановка проблеми

У процесі розвитку інноваційних технологій, окремі проблеми, які постають перед учасниками кримінального провадження, підлягають доволі швидкому, а основне, ефективному вирішенню за допомогою застосування сучасних інформаційних, комунікативних технологій. Якщо на етапах досудового розслідування чи судового розгляду справи, безпосередня участь особи унеможливується через об'єктивні причи-

ни, компетентним особам наданий законодавчий дозвіл прийняти рішення про проведення окремих слідчих чи процесуальних дій у режимі відеоконференції.

На сучасному етапі розвитку держави, завдяки інформаційним технологіям, які у законодавстві тлумачаться як «цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування», відбувається перехід на новий етап спілкування й трансляції, транспортування інформації, яку можна ефективно використовувати в усіх галузях життєдіяльності суспільства [1].

Найбільш раціональними, в даному контексті, є технології, пов'язані з удосконаленням телекомунікаційних мереж, зокрема, застосуванням он-лайн сервісів, платформ. У цьому аспекті неможливо не виокремити стрімкий розвиток мобільних інформаційних технологій, зокрема, мобільного Інтернету. Ця сфера комунікації в усьому світі, й в Україні також, опановує все нові стандарти, що дозволяють оперативніше та якісніше здійснювати обмін інформацією.

Стан дослідження

До окремих аспектів проблематики застосування інформаційних, телекомунікаційних технологій, відеозаписувальних технічних засобів, у своїх працях зверталися вчені: Г. К. Авдєєва, К. О. Архіпова, О. В. Баулін, В. В. Білоус, В. В. Бірюков, О. Г. Волеводза, В. О. Голубєв, Д. В. Дабіжі, М. В. Карчевський, П. О. Литвишко, Є. Д. Лук'янчиков, Т. В. Михальчук, А. В. Молдован, Ю. Ю. Орлов, М. І. Пашковський, М. А. Погорєцький, А. С. Рибченко, І. В. Рогатюк, В. М. Трофименко, А. С. Сизоненко, А. В. Столітній, О. С. Старенький, М. І. Смирнов, В. Г. Уваров, Д. М. Цехан, І. В. Черниченко, С. С. Чернявський, Н. В. Шульга та інші.

Разом з тим, у теорії та на практиці залишається низка проблемних аспектів, які вимагають подальшого удосконалення як у площині технічного забезпечення, так і у процесуальній правовій.

Метою статті є дослідження окремих аспектів використання режиму відеоконференції в кримінальному провадженні, відповідних техніко-процесуальних механізмів застосування, їх регламентації у вітчизняному та інших держав законодавстві й аналіз стану висвітлення даної проблематики в наукових працях.

Виклад основного матеріалу дослідження

Загальноприйнято вважати, що, як сесанс двосторонньої інтерактивної комунікації, поняття «відеоконференція» трактується через призму техніко-процесуальних платформ, як-от: «комп'ютерна технологія»; «інформаційна технологія»; «інформаційно-комунікативна технологія»; «телекомунікаційна технологія»; «спеціальне досудове розслідування» або «спеціальне судове провадження (in absentia)», «дистанційне провадження», «засада процесуальної економії» тощо.

Проф. М. Бортун вважає, що під відеоконференцією в кримінальному процесі розуміють особливу процедуру, що виконується за посередництвом телекомунікаційних

технологій, за якої спілкування у вигляді обміну аудіо- і відео-інформацією між віддаленими учасниками слідчої дії відбувається на відстані (дистанційно), але в режимі реального часу [2].

Натомість проф. М. І. Смирнов окреслив поняття відеоконференції як особливої процедури провадження, під час якої службова особа (суддя, прокурор, слідчий) перебуває в місці основного провадження, а учасник процесуальної дії перебуває в іншому місці й спілкування між ними відбувається в режимі реального часу з використанням технічних засобів за допомогою аудіовізуальної взаємодії [3].

Дистанційні («віддалені») слухання можуть проводитися наступними способами: шляхом обміну електронною поштою між судом та сторонами; по телефону за допомогою засобів конференц-зв'язку; за допомогою системи відеозв'язку суду; використання додатку Skype for Business; опосередком інших платформ віддаленого зв'язку: VT MeetMe, Zoom або FaceTime.

Наразі немає «єдиної універсальної» технології, яка б використовувалася судом. Сторони повинні обрати конкретну з переліку можливих ІТ-платформ (наприклад, Skype, Microsoft Teams, Zoom) та узгодити її застосування до початку проведення відповідної процесуальної дії.

Основна мета – забезпечити перманентний доступ до правосуддя, мінімізувавши будь-яке зовнішнє несанкціоноване втручання, зекономити «процесуальний час», що дозволяє сторонам повноцінно брати участь у судовому процесі, який максимально наближений до загально прийнятих, звичних, законодавчо регламентованих процедур. Дозвіл суду на здійснення всього чи будь-якої частини судового провадження – необхідний. Будь-які слухання, які потребують особистої присутності, повинні затверджуватись суддею, який їх проводитиме [4].

Сьогодні дистанційне провадження (режим відеоконференції) ефективно застосовується у практиці більшості держав Європейського союзу, Великобританії та США.

Перші ж нормативні згадки про можливість застосування сучасних телекомунікаційних технологій в сфері кримінального

судочинства відносяться, здебільшого, до 90-х років ХХ сторіччя, а також зустрічаються у документах ООН. У них передбачається проведення «прямого відеозапису» або «передача по відеозв'язку» для дачі показань свідків, зокрема у справах про злочини стосовно дітей. Вивчаючи нормативні документи ООН, що мають відношення до телекомунікаційних технологій, можна зустріти наступні терміни: «videolink» і «videoconference», причому в деяких документах вони зустрічаються одночасно. Зазначені поняття використовуються і у правозастосовчій практиці більшості держав-учасниць ООН [5].

У нормативно-правових актах та документах окремих іноземних держав вживаються узагальнені формулювання, які за змістом замінюють термін «відеоконференція». Так, у Кримінальному кодексі Канади передбачені положення про участь у судових засіданнях за допомогою «кабельного телебачення» або будь-якими іншими засобами, які дозволяють особі «брати участь в одночасному візуальному зв'язку та усному спілкуванні» або «віртуально присутнім» [6].

У Великобританії передбачена дача показань за допомогою так званого «live link» («живого зв'язку»), синонім «відеозв'язку» [7].

У статтях 69, 287 КПК Естонії передбачена можливість «long-distance hearing» (міжміського слухання), як дистанційної дачі показань свідків [8].

У Законі Великобританії «Про кримінальне судочинство» (Criminal Justice Act) «живий зв'язок» трактують як «живий» телевізійний або інший зв'язок, що дозволяє свідку, перебуваючи у іншій будівлі, у якій не проводиться судовий розгляд, але розташованому на території Сполученого Королівства, бути побаченим і почутим сторонами процесу та навпаки [9].

В Англії та Уельсі режим відеоконференції успішно функціонує у судах та місцях позбавлення волі. Під час розгляду справ він використовується в більшості під час слухань, що стосуються звільнення під заставу та взяття під варту, також така практика використовується для заслуховування дітей-свідків з окремої кімнати, оскільки вони є

вразливою групою серед учасників процесу [10].

23 березня 2020 року, після звернення прем'єр-міністра до нації, Головний суддя Англії та Уельсу («the Lord Chief Justice of England and Wales») видав вказівки судовій владі щодо слухань в Окружних та Сімейних судах, де було зазначено, що жодні слухання не повинні відбуватися, якщо у цьому немає крайньої необхідності і дистанційні слухання неможливі [4].

В Ірландії функціонує Комітет з питань відеоконференцій, який був створений суддею Верховного суду Сьюзен Денхем у січні 2003 року. Перед комітетом постало завдання вивчення потенціалу такої технології як відеоконференція, ефективності та результативності проведення кримінальних та цивільних судових процесів в судах Ірландії з її допомогою з урахуванням усіх переваг її застосування. У Північній Ірландії режим відеоконференції застосовується для зв'язку між судом та обвинуваченими (засудженими) через спеціально обладнані звуконепрозорокі кабінки, а також відбувається оснащення такими сучасними технологіями поліцейських дільниць, що означає відсутність необхідності для офіцера перебувати у залі суду особисто [10].

Діяльність щодо використання режиму відеоконференцій в кримінальному процесі у Шотландії була успішно розгорнута ще в 2003 році, під керівництвом Служби судів та Служби в'язниць Шотландії. Найактивніше на даний момент ця система використовується для так званих «повних слухань» («full committal hearings»), що передбачає надання обвинуваченому можливості приватно зробити заяву про звільнення під заставу. Такі слухання, зазвичай, вимагали доставлення ув'язненого із місця позбавлення волі до шерифа під супроводом поліції, а так званий «відеозал судового засідання» («video courtroom») дозволяє здійснити цей процес без необхідності залишати територію, що також зменшує навантаження. Також вважається, що така практика усуває можливе отримання певного стресу ув'язненим, що пов'язаний з від'їздом та поверненням до установи, а їхній режим не порушується, оскільки не пропускаються регулярні

прийоми їжі, тренування та будь-які інші заходи. Окрім цього, за допомогою відеоконференцій відбувається також зв'язок між ув'язненими та їхніми адвокатами [10].

Верховний суд США трактує Шосту поправку до Конституції США як право обвинуваченого на фізичну присутність на всіх стадіях судового процесу. У США передбачена обмежена кількість обставин, за яких дозволяється відсутність обвинуваченого. Це, наприклад, суд над корпорацією чи слухання справи щодо злочину, покарання за яке передбачає притягнення до відповідальності на рік чи менше (за умови надання згоди на таке слухання обвинуваченим у письмовій формі). Режим відеоконференцій в США особливо широко використовується в апеляційних судах, в цивільному процесі та в справах про банкрутство (які, відповідно до закону, вимагають проведення багатьох слухань) [11].

В американській судовій системі відеоконференцзв'язок отримав назву «телеправосуддя» (telejustice). Запровадження цієї системи приносить багато вигоди для судової системи, у першу чергу – зниження витрат і пришвидшення судового процесу. За інформацією благодійного фонду П'ю, яке проводило дослідження щодо ефективності введення телеправосуддя в США, справи, які зазвичай розглядались 120 днів, тепер слухаються не більше 10 днів. Причина – особиста присутність в залі судового засідання є не обов'язковою [11].

Сьогодні впроваджується використання веб-сайтів органів кримінального переслідування. З цього приводу цікавим є багаторічний досвід роботи із застосування веб-сайтів правоохоронних органів США. Поліцейський департамент на своєму персональному сайті розміщує інформацію про найнебезпечніших злочинців, що втекли з місць позбавлення волі, відомості про особливо тяжкі злочини тощо.

Наприклад, поліція штату Пенсильванія запровадила свою сторінку в мережі Інтернет у лютому 1997 року. На ній висвітлено історію місцевої поліції, інформацію про умови прийому на роботу в правоохоронні органи, новини поліцейського департаменту, рекомендації щодо забезпечення осо-

бистої безпеки громадян, безпеки житла і попередження злочинності. Показово, що після розміщення на сайті інформації про десятих небезпечних злочинців четверо з них були затримані.

Основне завдання персональних інтернет-сторінок правоохоронних агентств США – використання комп'ютерної мережі для боротьби зі злочинністю, в якій репрезентуються різні вектори для більш швидкого і якісного розкриття злочинів. Завдяки цьому стає можливим виявлення і арешт злочинців, що перебувають у розшуку, інформування громадян про проблеми діяльності правоохоронних органів і криміногенну ситуацію [5].

У Канаді, здебільшого, акцент робиться на обов'язковій участі у судовому процесі, аніж саме фізичній присутності у суді [10].

Одним із прикладів застосування за кордоном режиму віддаленої присутності осіб під час допиту є досвід судочинства Італії. У більшості випадків допити свідків за віддаленої присутності проводяться в тому випадку, коли виникає потреба у застосуванні щодо них заходів безпеки. З 1996 року в Італії діє система, яка дозволяє отримати зображення одного з більш як 1200 свідків, до яких застосовуються заходи безпеки, до того ж, всі його спостерігають лише зі спини. Крім того, передбачена додаткова лінія для приватного спілкування свідка зі своїм адвокатом [12].

Можливість використання такої технології як відеоконференція передбачена і у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві.

Цей термін вживається в кримінальному процесуальному законі й деяких рішеннях вищих судових інстанцій країни. Вперше дане поняття було введено у КПК України (1960 р.) 16 червня 2011 року, ст. 85-3 «Застосування телефонної конференції та відеоконференції при проведенні слідчої дії». У КПК України 2012 року, вже міститься п'ять норм, в яких застосовано термін «відеоконференція» (ст. 232, 336, 351, 354, 567 та Перехідних положеннях КПК України).

Застосування технічних засобів відеозапису з метою фіксування ходу і результатів слідчої (розшукової) дії, що проводиться

у режимі відеоконференції, здійснюється слідчим, прокурором або, за його вказівкою, спеціалістами експертно-криміналістичних підрозділів за місцем перебування особи, яка проводить таку дію, місцем складання протоколу. Відеозйомка повинна бути організованою з таким розрахунком, щоб у матеріалах відеозапису, як додатках до протоколу слідчої (розшукової) дії, містилася уся потрібна інформація, яка відображає події, що відбувалися під час слідчої (розшукової) дії в кожному з місць її проведення. Така вимога вказує на доцільність застосування для фіксування ходу і результатів слідчої (розшукової) дії, проведеної у режимі відеоконференції, не однієї, а декількох відеокамер. Зміна зовнішності й голосу особи, якій забезпечується захист і яка бере участь в діях у режимі відеоконференції, становить технічне завдання, виконання якого слідчий, прокурор повинен покласти на спеціалістів, переконавшись особисто в тому, що за створених умов особу неможливо ідентифікувати.

Учасниками дистанційного досудового розслідування можуть бути потерпілі, свідки (у тому числі неповнолітні чи малолітні) та підозрювані особи, також при їх проведенні можуть брати участь представник, захисник, спеціаліст, експерт, перекладачі, педагоги, психологи й інші особи, необхідність в яких виникає у зв'язку з особливостями проведення цих дій [5].

Рішення про проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час здійснення досудового розслідування приймають слідчий, прокурор, а в разі здійснення в режимі відеоконференції допиту, згідно зі ст. 225 КПК України, – слідчий суддя з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження (ч.4 ст. 232 КПК України). Рішення про проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового розгляду приймає суд за власною ініціативою або клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження (ч.2 ст. 336 КПК України) [13].

Рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймається

слідчим, прокурором, слідчим суддею, а судового розгляду – судом, у таких випадках:

1) при неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;

2) при необхідності забезпечення безпеки осіб;

3) при проведенні допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;

4) при необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;

5) за наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми (ст. 232, 336 КПК України) [14].

Докази, отримані у зв'язку із застосуванням режиму відеоконференції, можуть бути прийняті судом за умови дотримання належного порядку проведення слідчих (розшукових) і судових дій дистанційно. Спостереження за проведенням процесуальної дії, психічним, фізичним станом особи дає змогу суду переконатися у законності та можливості використання як доказів, отриманих за допомогою відеоконференції. До того ж, організувати відеоконференцію потрібно таким чином, щоб було видно не лише осіб, які беруть у ній участь, але і приміщення, де вони перебувають. У протилежному випадку такі докази можуть заперечуватися учасником кримінального провадження [12].

Винесення спеціальної постанови, ухвали, про здійснення слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції закон не вимагає, окрім випадків, коли проти цього заперечують сторона провадження чи потерпілий. У цьому випадку вказані посадові особи все ще можуть проводити впізнання, але з винесенням вмотивованої постанови (ухвали), в якій обґрунтують своє рішення. Проведення ж дистанційного провадження за участю підозрюваного, коли він заперечує проти цього, не допускається [5].

Важливим є визначення місця перебування таких учасників кримінального провадження як педагог, психолог, лікар, законний представник, а тому потребує закріплення у відповідних правових нормах. Відсутність останніх ускладнює проведення дистанційного досудового розслідування,

судового провадження. Зважаючи на функції педагога, психолога, лікаря, законного представника, доцільно, щоб ці особи перебували поруч із неповнолітніми, недієздатними чи обмежено дієздатними особами, які беруть участь у проведенні процесуальних дій під час кримінального провадження. При вирішенні цього питання варто врахувати особливості проведення процесуальних дій за участю малолітніх, неповнолітніх, недієздатних чи обмежено дієздатних осіб, що передбачені статтями 44, 59, 226, 227, 354, 491 КПК України [12].

З точки зору кібернетичних знань, допит у режимі відеоконференції є процесом сприйняття та передачі інформації від слідчого до допитуваного й навпаки, яка відбувається за допомогою використання технічних засобів і застосування технологій, які забезпечують трансляцію відео та звуку з іншого приміщення. Так, в кібернетичних науках метою передачі будь-якої інформації є отримання нових знань від носія. Під час проведення допиту, перед слідчим постає ширше коло завдань, які тут розглядаються з позиції можливості їх розв'язання в ході проведення допиту в режимі відеоконференції.

У ч. 1 ст. 232 КПК України передбачено наявність не тільки юридичних, а й фактичних підстав для проведення допиту у режимі відеоконференції. Вони мають бути відображені в матеріалах досудового провадження. Необхідно звернути особливу увагу на допит осіб, яким необхідно забезпечити безпеку, перелік яких визначений в Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо було б упізнати. Про регламентацію такої можливості та необхідності, окрім вітчизняного законодавства йдеться і в низці міжнародно-правових документів: (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (20 квітня 1959 р.); Додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах (17 березня 1978 р.) (ратифікований Зако-

ном України від 16 січня 1998 р.); Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах (08 листопада 2001 р.) та ін. [12].

Спільним і для досудового розслідування і для судового провадження є правило щодо можливості використання режиму відеоконференції залежно від відповідного волевиявлення учасників кримінального провадження, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду. Якщо ж особа заперечує проти проведення дистанційного розслідування чи судового розгляду, то воно можливе тільки у разі прийняття вмотивованого, обгрунтованого рішення слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду. У той же час, це правило не діє щодо заперечення підозрюваного (обвинуваченого), яке унеможливує застосування режиму відеоконференції [12].

Після закінчення проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції, слідчий має: 1) ознайомити учасників відеоконференції з її результатами шляхом перегляду відеофонограми; 2) здійснити запис відеофонограми на носії відеозапису, створивши резервну та робочу копії; 3) перевірити якість запису резервної копії; 4) резервну та робочу копії долучити до матеріалів кримінального провадження; 5) вилучити відеограму з технічного засобу відеозапису. Прогід виконання цих заходів слідчий, прокурор повинні зробити записи у протоколі слідчої (розшукової) дії, що оформлюється з дотриманням вимог ст. 104 КПК України. Також після закінчення процесуальної дії у режимі відеоконференції слідчий або за його дорученням спеціаліст зобов'язаний заблокувати технічні засоби відеозапису або вийти з відповідної програми [14].

Відповідно до Наказу Державної судової адміністрації України №196 від 23 квітня 2020 року, відеоконференція – телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією у реальному масштабі часу. Система відеоконференцзв'язку – комплекс технічних засобів та програмного забезпечення (за посиланням на офіційному веб-порталі судової влади України vkz.court.

gov.ua) або інші доступні суду та учасникам судового процесу засоби, що забезпечують проведення судових засідань в режимі відеоконференцз'язку та відповідають вимогам законодавства [15].

Дистанційне судове провадження може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій, Верховному Суді України під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду [14].

Положеннями статті 336 КПК України встановлений порядок та зазначені основні умови проведення судових засідань в режимі відеоконференції. Так, судове провадження у режимі відеоконференції, так зване дистанційне судове провадження, може здійснюватися у разі: неможливості безпосередньої участі учасника в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин; необхідності забезпечення безпеки осіб; проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження; наявності інших підстав, визначених судом достатніми [16]. Перелік підстав для проведення дистанційного судового провадження не є вичерпним, законодавець надав суду можливість приймати таке рішення і за наявності інших підстав, які суд визначить як достатні [14].

Учасники судового процесу беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі. Інформація про проведення судового засідання в режимі відеоконференції розміщується на офіційному веб-порталі судової влади України. Обов'язки щодо здійснення організаційних заходів, пов'язаних із функціонуванням системи відеоконференції в суді покладаються на керівника апарату відповідного суду. Ризики технічної неможливості участі в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

Для участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції учасник справи повинен

попередньо зареєструватися з використанням власного електронного підпису в Системі та перевірити наявні у нього власні технічні засоби на відповідність технічним вимогам [15].

Учасник справи подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. У ній обов'язково зазначає: назву суду; номер судової справи; дату та час судового засідання, в якому учасник бажає взяти участь в режимі відеоконференції; своє прізвище, ім'я та по-батькові; свій статус в судовій справі; електронну адресу, яка використана їм для реєстрації в Системі; назву системи, яка пропонується для проведення відеоконференцз'язку (у разі використання іншого програмного забезпечення, ніж розміщеного за посиланням vkz.court.gov.ua); номер телефону для зв'язку із судом; відмітку про наявність або відсутність електронного підпису. Копія заяви в той самий строк надсилається учасником, що подав заяву, іншим учасникам справи.

Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, фіксуються судом, який розглядає справу, за допомогою технічних засобів відеозапису. Здійснення самої фіксації забезпечується секретарем та починається з моменту оголошення головуючим суддею про початок її проведення [17].

У вітчизняному законодавстві немає чіткого врегулювання питання місця перебування захисника у випадку застосування режиму відеоконференції. Можливі три формати: 1) коли адвокат перебуває в залі судового засідання; 2) коли він із підзахисним за межами судової зали; 3) якщо у справі є два чи більше захисники, то один з них може знаходитися поряд з підзахисним, а другий – у судовому засіданні. Більш поширеним на практиці є перший формат, що полегшує подання доказів, документів, клопотань, при цьому виникають труднощі у спілкуванні адвоката з підзахисним, надання порад тощо. Другий варіант може обмежувати право обвинуваченого на конфіденційну розмову зі своїм захисником у разі здійснення запису їх спілкування технічними засобами. Збереження конфіденційності розмо-

ви можливе було б шляхом призупинення секретарем судового засідання фіксування відеоконференції на період такої розмови, тому доцільно дане положення закріпити у законодавстві. Найбільш результативним для підзахисного є третій варіант, проте тут слід враховувати фінансові можливості та витрати особи на декількох адвокатів [12].

Запровадження карантину змусило й державні органи, зокрема судові, мобілізуватись в безальтернативному порядку й перейти в режим он-лайн. 30 березня 2020 року були внесені зміни до процесуальних кодексів, які дозволили під час карантину учасникам справи брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів [17]. Підтвердження особи учасника справи здійснюється із застосуванням електронного підпису, а якщо особа не має такого підпису, то у порядку, визначеному Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» або Державною судовою адміністрацією України (ч.4 ст. 195 КАСУ). Ст. 197 ГПК України та ст. 212 ЦПК України надають учасникам аналогічну можливість участі в режимі відеоконференції.

Правовою основою для проведення дистанційного кримінального провадження в рамках міжнародної правової допомоги за участю свідків, експертів, підозрюваних чи обвинувачених, які перебувають на території інших держав, є положення: 1) Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20.04.1959; 2) ст. 10 Конвенції про взаємодопомогу в кримінальних справах між державами-членами Європейського Союзу від 29.05.2000; 3) ст. 9 Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 08.11.2001; 4) ст. 6 Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002; 5) міжнародних договорів України з іншими країнами про міжнародну правову допомогу; 6) ст.ст. 225-227, 228, 229, 232, 336, 552, 566 КПК України; 7) Інструкції про порядок

здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження, затвердженої Наказом Міністерством юстиції України від 19.08.2019. № 2599/5 [18].

Не достатньо визначеним у КПК України залишається питання щодо форми та змісту згоди підозрюваного чи обвинуваченого стосовно участі в проведенні процесуальних дій в режимі відеоконференції, а також засобів перевірки їх власного волевиявлення під час надання заперечення щодо розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу тримання під вартою в режимі відеоконференції, якщо підозрюваний чи обвинувачений перебуває за межами суду. Також невирішеним залишається питання щодо наслідків неприбуття сторони захисту долучитися до судового розгляду в режимі відеоконференції [13].

Висновки

Відеоконференція є передбаченою Кримінальним процесуальним кодексом України процедурою здійснення окремих процесуальних дій її учасниками за допомогою аудіовізуальної взаємодії з використанням технічних засобів під час трансляції з іншого приміщення у режимі реального часу. Правова регламентація проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час досудового розслідування визначена ст. 225-229, 232 КПК України, а під час судового розгляду – ст. 336 КПК України.

Можливість використання таких прогресивних норм кримінального процесуального законодавства, а саме дистанційного судового провадження, сприяє підвищенню якості правосуддя, забезпеченню його доступності та реалізації права на судовий захист, скороченню строків розгляду справ та економії процесуальної, фінансової.

Практика застосування дистанційного судового провадження активно функціонує у багатьох державах та стрімко прогресує, набираючи динамічних обертів та зазнаючи масштабного розвитку. Особливо така

технологія є актуальною сьогодні, в умовах карантину. Запровадження карантину змусило й державні органи, зокрема судові, мобілізуватись в безальтернативному порядку й частково перевести формат засідань в режим он-лайн. Були внесені відповідні зміни до процесуальних кодексів, які дозволили учасникам справи брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів.

Основною метою застосування такої прогресивної технології як режим відеоконференції в судовому процесі, є забезпечення постійного доступу до правосуддя, запобігання поширенню коронавірусної інфекції COVID-19, комфортності судового провадження, що дозволяє сторонам повноцінно брати участь на усіх етапах розгляду справи.

Література

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98> (дата звернення: 15.07.2020).
2. Бортун М. Актуальні питання проведення допиту у режимі відеоконференції. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. №1(34). С. 64–70
3. Смирнов М. І. Особливості надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах з використанням методу відеоконференцв'язку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук: 12.00.09. Київ, 2005. 268 с.
4. Court of Protection: Guidance 31 March 2020. URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/04/20200331-Court-of-Protection-Remote-Hearings.pdf> (дата звернення: 15.07.2020)
5. Шульга Н.В. Проведення процесуальних дій в режимі відеоконференції у кримінальному провадженні: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : 12.00.09 Київ, 2019. 208 с.
6. Criminal Code of Canada (R.S.C., 1985, c. C-46). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/> (дата звернення: 16.07.2020)
7. The Police and Criminal Evidence Act 1984. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/> (дата звернення 16.07.2020)
8. Уголовно-процесуальный кодекс Эстонской Республики от 01.07.2004. URL: <http://www.hartran.ee/index.php?id=8> (дата звернення: 16.07.2020)
9. Criminal Justice Act 2003 URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/introduction> (дата звернення: 16.07.2020)
10. The committee on videoconferencing: report. URL: <http://www.justice.ie/en/JELR/VIDEOen.pdf/Files/VIDEOen.pdf> (дата звернення: 17.07.2020)
11. Судове засідання в режимі відеоконференції: вплив карантину на законодавство. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/194366_sudove-zasdannya-v-rezhim-videokonferents-vpliv-karantinu-na-zakonodavstvo (дата звернення: 17.07.2020)
12. Назарук О.І., Ковальова Р.Я. Режим відеоконференції у кримінальному процесі: переваги та недоліки. *Часопис Київського університету права*. 2017. №1. С. 307-310
13. Старенький О. С. Аспекти застосування відеоконференції в кримінальному процесуальному доказуванні в умовах запровадження надзвичайної ситуації в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. №1 (19). С.88-94 URL: <https://lawjournal.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1213/1217>.
14. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 19.07.2020)
15. Про внесення змін до Порядку роботи з технічними засобами відеоконференцв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду: наказ Державної судової адміністрації України від 23.04.2020. №196. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/dsa_pres_slujba_2019/dsa_pres_slujba_2020.pdf (дата звернення: 20.07.2020)
16. Захарченко О.В. Особливості застосування відеоконференції в судовому розгляді та проблемні питання її використання. *Вісник Чернівецького факультету Національно-*

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто питання використання такої сучасної комунікативної технології у кримінальному процесі, як «режим відеоконференцій». Обстежена варіативність тлумачення понять «відеоконференція», «відеозв'язок» у законодавствах різних держав та особливості їх застосування на практиці. Розглянуто аспекти правової регламентації проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції на період дії карантину, з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19).

го університету «Одеська юридична академія». 2014. №4. С. 204-212

17. Судові засідання під час карантину та зміни до КАСУ. URL: <https://legallhub.online/blogy/sudovi-zasidannya-pid-chas-karantynu-ta-zminy-do-kasu> (дата звернення: 19.07.2020)

18. Погорецький М., Старенький О. Дистанційне кримінальне провадження в умовах поширення коронавірусу (COVID-19). *Закон і Бізнес*. 2020. 04.04-10.04. №13 (1467). URL: https://zib.com.ua/ua/142090-distanciynе_kriminalne_provadzhennya_v_umovah_poshirennya_ko.html (дата звернення: 20.07.2020)

SUMMARY

The article considers the use of such modern technology in criminal proceedings as videoconferencing, shows the variability of interpretation of the concepts of «videoconference», «video link» in the laws of different countries and features of their application in practice and also aspects of legal regulation of proceedings by videoconference during the quarantine period, to prevent the spread of COVID-19 coronavirus infection.

Different interpretations of the concept of «videoconferencing» are discussed; It is noted that today remote proceedings (videoconferencing mode) are effectively used in the practice of most European countries and the United States. International documents containing this term are also mentioned.

The process of remote pre-trial proceedings and the process of remote court proceedings in accordance with the requirements of the legislation of Ukraine are described.

The main purpose of the application of such advanced technology as videoconferencing in court is to ensure permanent access to justice, prevent the spread of coronavirus infection COVID-19, facilitate the hearing process, allowing the parties to participate fully in the trial, which will be as close as possible to the usual hearings in court.